

Jennifer Douglas
Heather MacNeill
Sveučilište u Torontu
Kanada

SREĐIVANJE SEBE : KNJIŽEVNI I ARHIVISTIČKI POGLED NA ARHIVSKE ZAPISE KNJIŽEVNIKA

UDK 930.251:82-05
930.25:174

Ovaj je članak revidirana inačica izlaganja sa znanstvenog skupa naslovljenog „Arhivski zanos/Arhivi nadalje: Književnost, arhivi i književni arhivi“, održanog od 9. do 11. srpnja 2008. na Sveučilištu Wales u Aberystwythu, Velika Britanija. Rad je izvorno objavljen na engleskom jeziku u časopisu Archivaria (Ottawa), 67(2009).¹ Članak izvješćuje o istraživačkom projektu kojeg su autorice poduzele na arhivskim zapisima triju poznatih kanadskih spisateljica - L. M. Montgomery, Marian Engel i Alice Munro - kako bi procijenile da li i u kojoj mjeri možemo upoznati pisce - njihov karakter i namjere - kroz njihove arhivske zapise. Arhivski zapisi triju spisateljica bili su ispitani kroz dva interpretativna okvira: arhivistička načela sređivanja i pisanje o životu. Autorice su otkrile kako je mogućnost piščevih arhivskih zapisa da otkriju karakter i namjere pisca neizbježno ograničena piščevim vlastitim nastojanjima da se prikrije i prikaže drukčijim, kao i uplitanjem namjera drugih osoba na te arhivske zapise.

Ključne riječi: arhivski zapisi, L. M. Montgomery, Marian Engel, Alice Munro, arhivistička načela, pisanje o životu, načelo prvobitnog reda, stvaratelj, fond, korespondencija, pisma, arhivist, rukopisna ostavština, zbirka, pisac, osobnost, dnevnički zapisi, arhiv

Uvod

Razmišljajući o našoj opčinjenosti književnim arhivskim zapisima, Stephen Ennis primjećuje kako „jedina osoba koju najviše želimo pronaći u arhivskim zapisima je ... ona ista osoba koju sa sigurnošću nećemo uspjeti pronaći, no moramo krenuti u potragu za izvjesnom preobrazbom olovke i papira koja bi ipak mogla ispuniti taj neispunjiv prostor“.² Koliko god bilo neznatno uvjerenje u mogućnost postizanja

¹ Douglas, J., MacNeil, H. Arranging the Self : Literary and Archival Perspectives on Writers' Archives. *Archivaria* (Ottawa). 67(2009), str. 25-39.

² Ennis, S. In the Author's Hand : Artifacts of Origin and Twentieth-Century Reading Practice. *RBM: A Journal of Rare Books, Manuscripts, and Cultural Heritage*. 2(2001), str. 115.

takve preobrazbe, ono je ipak uzbudljiv poticaj za očuvanje i korištenje arhivskih zapisa pisaca. Ovaj članak izvještava o malom istraživačkom projektu kojeg su autorice poduzele na arhivskim zapisima triju poznatih kanadskih spisateljica, kako bi stekle određeno razumijevanje o tome da li i kako možemo upoznati pisca kroz njegov arhiv.³ Radi postizanja tog cilja autorice su istraživale načine na koje se oblikuju arhivi spisateljica od strane samih spisateljica i drugih koji su uključeni u njihov transfer i dugoročnu skrb.

Tri skupine zapisa odabranih za proučavanje bili su zbirka L. M. Montgomery, smještena na Sveučilištu Guelph, fond Marian Engel, smješten na Sveučilištu McMaster i fond Alice Munro, smješten na Sveučilištu Calgary. L. M. Montgomery je najpoznatija kao autorica knjige *Anne of Green Gables*, a ona i njen literarni lik stekli su status kanadskih ikona. Možda jednako poznata, Alice Munro je međunarodno priznata i nagrađivana spisateljica prvenstveno kratkih priča te je nazvana kanadskim Čehovom. Iako u svijetu nije toliko poznata kao Montgomery i Munro, Marian Engel je priznata u Kanadi od strane kritike kao dobitnica nagrade Vrhovnog upravitelja i književnica inventivnih romana, kratke beletristike i publicistike. Zapisi ovih spisateljica su odabrani, jer svaki od njih postavlja brojna pitanja o namjerama njihovih stvarateljica i prirodi njihova predstavljanja kroz arhivističko sređivanje i opis. Osim toga, u svakom od tih slučajeva postoji značajna količina literature koja je koristila dokumente sadržane u tim arhivima i koja je pridonijela razumijevanju funkcije koju ispunjavaju ti arhivski zapisi.⁴ Istraživačice su naročito promatrale oblikovanje triju arhiva književnica kroz dva interpretativna okvira: arhivističkih načela i pisanja o životu.

Arhivistička načela

Načela koja upravljaju sređivanjem i opisom zapisa što se čuvaju u arhivskim institucijama su načelo poštivanja fondova, koje određuje da se zapisi jedne osobe, obitelji ili korporativnog tijela čuvaju zajedno i ne miješaju sa zapisima drugih stvaratelja, te načelo prvobitnog reda, koje određuje da se zapisi moraju očuvati u redosljedu koji im je dodijelio stvaratelj. Mnogi smatraju da ta dva načela čine vanjske i unutarnje dimenzije načela provenijencije. U osnovi tih načela je pretpostavka da se

³ Njihovo je istraživanje financirao Odbor Humptonovog istraživačkog fonda na Sveučilištu British Columbia istraživačkom stipendijom za humanističke i društvene znanosti u sklopu programa velikih stipendija.

⁴ Premda su pisci odabrani za proučavanje ženskog roda, nije se na tome posebno nastojalo niti su postavljene teze u sklopu feminističkog okvira. Većina pisanja o životu se odnosi na dnevničke zapise i pisma, te se usredotočuje na osobno pisanje žena; budući da je jedan od naših kriterija za odabir bio postojanje sekundarne literature u koju bismo mogli zaviriti, ta je činjenica utjecala na naš izbor pisaca. Smatramo da su zaključci doneseni u ovom članku također primjenjivi na arhivske zapise pisaca muškog roda, no tu će pretpostavku potvrditi jedino daljnje istraživanje. Od literature vezane uz arhivske zapise i/ili djela sadržana u arhivima triju autorica između ostalog vrijedi vidjeti Gammel, I. (ur.). *The Inrimare Life of L. M. Montgomery*. Toronto, 2005; McCraig, J. *Reading In: Alice Munro's Archive*. Waterloo, 2002; Kavanagh, A. Ambivalence and Intertextuality in Marian Engel's *The Glassy Sea* : What the Archives Reveal. *Journal of Canadian Studies*. 40(2006), str. 79-95; Verduyin, C. *Lifelines : Marian Engel's Writings*. Montreal i Kingston, 1995; Verduyin, C. (ur.). *Marian Engel's Norebooks : „Ah, mon cahier, ecoure ...“*. Waterloo, 1999.

zapisi grupiraju zajedno kao dio aktivnosti osobe ili administracije koja ih je stvorila i primila i kao takvi predstavljaju nedjeljivu cjelinu (ta se cjelina obično naziva *fond*), stoga oni moraju ostati zajedno i u redosljedu koji im je dodijelio stvaratelj prije no što su ti zapisi prebačeni u arhiv.⁵

Načela sređivanja počivaju na pretpostavci srodnosti između zapisa i njihova stvaratelja, u kojoj sređivanje zapisa zrcali osobu koja ih je stvorila. Klasični teoretičari poput Giorgia Cencettija su ustrajali da „prvobitan redosljed kojeg je zapisima dodijelio njihov stvaratelj je očitovanje ... i na neki način sama bit stvaratelja zapisa“.⁶ Ta načela također pretpostavljaju postojanje srodnosti između apstraktnih cjelina i materijalnih dijelova; koncept fonda daje osjećaj cjelovitosti nečega što fizički postoji samo u dijelovima. Zapisi sačuvani u arhivskim institucijama djeluju kao neka vrst sinagoge u kojoj jedan dio (fizički ostaci) zamjenjuje cjelinu. Arhivistički opis tih zapisa ujedno predstavlja i apstraktnu i materijalnu dimenziju fonda. Sređivanje i opis fonda se stoga može promatrati kao nastojanje da se odsutna karika odnosno stvaratelj, ponovo oživi i učini prisutnim. Središnje mjesto odsutne karike očito je u nužnosti arhivista da poništi redosljed(e) koje su stvarateljevim zapisima nametnuli sljedeći imatelji, kao i važnosti koju arhivisti pridaju biografiji ili administrativnoj povijesti stvaratelja prilikom pripremanja arhivskog opisa.

U posebnom slučaju arhiva književnika, nastojanje da se pisac ponovno oživi i učini prisutnim može se povijesno povezati s ideologijom romantizma koja se odnosi na osobnu i psihološku prirodu umjetničkog stvaralaštva. Osnovna zamisao te ideologije jest da je umjetnost pjesnika romantizma „bila toliko neodvojivo vezana za njihove biografije da je prosuđivanje jednog značilo i prosudbu drugog“.⁷ Ta je ideologija romantizma izvijestila o ranim sakupljačkim postupcima spremišta rukopisa na području rukopisnih ostavština književnika.⁸ Ona je implicitna u uvjerenju izraženom u suvremenoj arhivističkoj literaturi, da osobni arhivski zapisi sadrže „bljeskove [stvarateljeve] nutrine duše“⁹ i ugrađena je u arhivističke opise piščevih zapisa. Primjerice, uvod u pomagalo osobnog fonda Marian Engel ističe, da „ovaj arhiv posebice predstavlja potpuni odraz stvaralačkog života Marian Engel.... arhiv odražava nju samu“.¹⁰

Interpretacijski okvir u sklopu kojeg djeluju arhivisti, počiva stoga na tri osnovne pretpostavke: prvo, da spisateljici zapisi imaju potencijal otkriti karakter i namjere same spisateljice, drugo, da se taj potencijal može ostvariti kroz rekonstrukciju prvobitnog redosljeda zapisa i treće, da arhivisti mogu predstaviti spisateljici zapise bez nametanja svojih vlastitih namjera na to predstavljanje. Prva će pretpostavka biti ispitana u drugom dijelu ovoga članka. U ovom će se dijelu ispitati druga i

⁵ Naravno, kao što može posvjedočiti svaki arhivist koji radi na osobnim fondovima, ta je pretpostavka često pogrešna; takvi zapisi mogu biti bez nekog razaznajućeg redosljeda.

⁶ Savoia, M., Vitali, S. Authority Control for Creators in Italy. *Journal of Archival Organization*. 1-2(2007), str. 123.

⁷ Reiman, D. H. *Nineteenth-Century British Poetry and Prose. Scholarly Editing: A Guide to Research*. New York, 1995. Str. 311.

⁸ Ennis, S. N. mj., str. 107.

⁹ Hobbs, C. The Character of Personal Archives: Reflections on the Value of Records of Individuals. *Archivaria* 52(jesen 2001), str. 126.

¹⁰ Garay, K. *The Marian Engel Archive*. Hamilton, 1984. Str. viii, xi.

treća pretpostavka vezano uz arhivističku obradu zapisa Marian Engel, L. M. Montgomery i Alice Munro.

Govoreći o svom iskustvu istraživanja arhivskih zapisa Alice Munro, Joann McCraig je cinično primijetila:

„Da je rukopisna ostavština Alice Munro stigla do mene u posve istom stanju u kakvom ga je ostavila stvarateljica, prekopavala bih po izmiješanom sadržaju broskog sanduka i pohabanog plavog kofera. Umjesto toga, dokazni materijal koji se nalazi preda mnom je popisano, sređeno i uređeno, ne samo od strane stvarateljice Alice Munro, već i arhivista koji su ga preuzeli - arhivisti koji su, primjerice, odlučili da se pisma urednika, objavljiivača i njoj ravnih osoba trebaju smjestiti u zasebne dosjee, a pisma običnih čitatelja spremiti u jedan fascikl.“¹¹

I u slučaju osobnog fonda Engel i osobnog fonda Munro, serije su organizirane u uobičajene skupine, primjerice, korespondencija, romani, pripovijetke, bilježnice; korespondencija je organizirana abecednim redoslijedom po korespondentima, a koncepti rukopisa su sređeni prema redoslijedu kojim su se poglavlja ili priče pojavili u objavljenim inačicama romana ili zbirke pripovijedaka. Na nekim su mjestima arhivisti koji su radili na obradi pokušali skrenuti pozornost na svoje postupke i opisati proces donošenja svojih odluka. Na drugim mjestima nema puno objašnjenja o prirodi posla arhivista pri osmišljavanju sređivanja. Primjerice, u uvodima inventara osobnih fondova Munro i Engel, pasivno su naznačeni opisi načina na koji su ustanovljene serije korespondencije (npr. „Dosjei opće korespondencije su abecedno sređeni po pojedinom korespondentu“; „Pisma čitatelja su sakupljena u jedan fascikl i sređena kronološki...“),¹² ostavljajući čitatelju da se zapita da li je to sređivanje doista bilo „izvorno“ ili su ga većinom ili u potpunosti nametnuli arhivisti koji su radili na obradi.¹³

Uvod u inventar osobnog fonda Marian Engel ističe poteškoće s kojima se arhivisti susreću pri pokušaju da se istodobno pridržavaju arhivističkih postavki i stvore koristan radni redoslijed za istraživače. Arhivistica K. E. Garay je primijetila da je po dolasku na Sveučilište McMaster fond „imao loš redoslijed“. Garayeva je prilično jednostavno uspjela „odvojiti i identificirati“ korespondenciju, no beletrističko se gradivo pokazalo znatno složenijim. Garay navodi da je „većinom bilo nemoguće zbog stanja gradiva po preuzimanju rekonstruirati potpune koncepte.“ Kako bi istraživačima osigurala upotrebljivo istraživačko gradivo, Garay je pokušala, slijedeći „unutarnje dokaze“, dovesti konceptualno gradivo u njegov sastavljački redoslijed.¹⁴ Vezano uz materijal koji se odnosio na posljednji, neobjavljeni roman Engelove, Garay objaš-

¹¹ McCraig, J. N. *dj.* Str. 14.

¹² Moore, J. M., Tener, J. F. *The Alice Munro Papers First Accession: An Inventory of the Archive at the University of Calgary Libraries* (ur. Steele, A., Tener, J. F., s biografskim esejom kojeg je napisao Tausky, T. E.). Calgary, 1986.

¹³ Uvod u fond Alice Munro objašnjava da, budući da „dosje predstavlja najvišu razinu potpunosti za prvobitan redoslijed“, sadržaj pojedinog dosjea je „zadržan u najpreciznijoj mogućoj mjeri.“ Unatoč dvosmislenom značenju, formuliranje vezano uz sređivanje serije korespondencije sugerira da su jedinice u dosjeima organizirali arhivisti koji su radili na obradi.

¹⁴ Garay, K. N. *dj.* Str. vii-x.

njava, da „je arhivist nastojao rekonstruirati brojne koncepte i dijelove tog romana kako bi se stvaralački proces odrazio što je moguće točnije“.¹⁵

Arhivisti koji su na Sveučilištu Calgary radili na obradi morali su isto učiniti za većinu gradiva iz osobnog fonda Alice Munro. Unatoč naglašavanju važnosti poštivanja načela prvobitnog redosljeda u „Arhivističkom uvodu“ inventara za prvu i drugu akviziciju, Jean Moore i Jean Tener objašnjavaju da su, zbog toga što je većina rukopisa Munroove „nedatirana i nenaslovljena“ i zato što su u brojnim slučajevima „različiti koncepti i dijelovi bili po primitku na Sveučilište izmiješani“, bile primorane „razvrstati gradivo i zajednički spojiti dijelove iz istih ili sličnih koncepata“.¹⁶ Rad na obradi kojeg su dovršile Moore, Tener i Garay jest pokušaj rekonstrukcije onog što su smatrale da je tekst kojeg je spisateljica namijenila i pokušaj otkrića spisateljčina „stvaralačkog procesa“. Svejedno, njihov rad ne jamči da je tekst kojeg su stvorile doista i namjeravani tekst; inventar osobne rukopisne ostavštine Alice Munro tvrdi da je njihov tekst „isključivo pokusnog tipa“.¹⁷

Čak i onda kada je spisateljica fizički organizirala svoje zapise u prepoznatljiv razredbeni sustav, arhivistovo intelektualno sređivanje zapisa u fond, podfond i serije uključuje čin inventivnosti i interpretacije. Drugim riječima, na višim razinama sređivanja, arhivist stvara, a ne zatiče „prvobitan redosljed“ zapisa.¹⁸ Neizbježna posljedica arhivistovog fizičkog i intelektualnog sređivanja redosljeda pišćevih zapisa jest nametanje određenog pripovijedanja na „ostatke, komadiće i djeliće“¹⁹ pišćeva života koji su se zatekli u arhivskoj instituciji. Opis Maryanne Dever o svom vlastitom iskustvu čitanja nepotpune korespondencije između dva australska pisca govori tome u prilog:

„Pridruživanje ovih raspršenih pisama različitim primateljima po određenom redosljedu poput ovog ... nameće strani kontinuitet pismima, prisilno namećući uredno bešavno pripovijedanje iz onoga što je jednom činilo razbacane i pobrkane dijelove ... Stavljena u ovakav kontekst, pojedina pisma također dobivaju nova značenja, jer stavljena zajedno pisma imaju radnju koje pojedina pisma nisu svjesna ... Drugim riječima, iz vještog ispreplitanja tih pojedinih pisama izranja neočekivani obrazac odgovora i ironije susjednosti.“²⁰

Sličan se primjer može naći i u osobnom fondu Alice Munro. Tamo su dijelovi nedovršenog i nikad objavljenog romana različito naslovljeni: „Death of a White Fox“, „The White Norwegian“ i „The Norwegian“²¹ spojeni zajedno i smješteni u seriju „Romani“, umjesto da su uključeni kao dio druge serije istog fonda naslovljene „Fragmenti i bilježnice“. Smještanje ovih dijelova u seriju „Romani“ sugerira cjelovitost

¹⁵ Osobni fond Marian Engel, *on-line* pomagalo za drugu do sedmu akviziciju.

URL: <http://www.library.mcmaster.ca/archives/findaids/fonds/e/engel.htm> (12. ožujka 2009).

¹⁶ Moore, J. M., Tener, J. F. N. *dj.* Str. xxx.

¹⁷ Isto.

¹⁸ Detaljniju raspravu o ovoj poanti donosi MacNeill, H. *Archivalterity : Rethinking Original Order. Archivaria.* 66(jesen 2008), str. 1-24.

¹⁹ Ova fraza dolazi iz posljednjeg romana Virginie Woolf, *Between the Acts.* London, 1978. (reizdanje).

²⁰ Dever, M. Reading Other People's Mail. *Archives and Manuscripts.* 24(lipanj 1996), str. 121.

²¹ Tener, J. The Invisible Iceberg. *The Art of Alice Munro: Saying the Unsayable: Papers from the Waterloo Conference* (ur. Judith Miller). Waterloo, 1984. Str. 40.

koju ovaj roman nikad nije postigao. Arhivisti su prepoznali mogućnost zabune. Jean Tener, arhivistica koja je sredila prvu akviziciju osobnog fonda Munro, žalosno priznaje: „Ponekad bih se budila noću, pitajući se da li združivanjem stranica rukopisa stvaram inačice koje [Munro] nikad nije napisala. Ta vrsta noćnih mora zasigurno je svojstvena arhivistima i čuvarima rukopisa“.²²

Arhivistova rekonstrukcija i predstavljanje arhiva pisca neizbježno uvodi nove slojeve pripovijedanja u arhiv pisaca. Zaštita i akvizicijska praksa arhivskih institucija stvaraju dodatne slojeve. Iako se to čini zbog praktičnih razloga, premještanje zapisa u bezkiselinske fascikle i kutije, te pedantno signiranje i pečatiranje svakog pojedinog dokumenta priopćava značajnost i monumentalnost koju zapisi po svoj prilici nisu posjedovali dok su se nalazili na čuvanju kod pisca. Taj je osjećaj monumentalnosti u nekim slučajevima dodatno naglašen politikom nadopune u pojedinim arhivskim institucijama. Premda je L. M. Montgomery preminula 1942, njezina rukopisna ostavština obuhvaća i dokumente nastale nakon njene smrti, koje su darovali brojni prijatelji i članovi obitelji, kao i knjižničari i arhivisti sa Sveučilišta Guelph, gdje se čuva značajan dio njene rukopisne ostavštine.

Montgomeryjeva je poduzela pažljive korake kako bi kontrolirala svoj posmrtni prijem i ugled, pažljivo oblikujući i uređujući svoje dnevničke zapise te uništavajući „količine pisama i papira“ prije smrti.²³ Svog sina Stuarta Macdonalda imenovala je svojim književnim izvršiteljem i naložila mu da priredi inačicu njenog dnevnika za objavu, ukoliko to ona ne uspije učiniti do svoje smrti. Macdonald je namjeravao sam urediti njene dnevničke zapise, no najzad je to prepustio profesoricu Mary Rubio, koja ga je kontaktirala radi traženja dozvole za pisanje biografije L. M. Montgomery. Macdonald je 1981. darovao majčine dnevničke zapise i albume knjižnici Sveučilišta Guelph, a nakon njegove smrti njegova je udovica darovala ostatak Macdonaldovih „suvenera Montgomeryjeve“, kao i ono gradivo koje je stvorio sam Macdonald.²⁴ Zbirka se sada između ostalog sastoji od dnevničkih zapisa i albuma, velike zbirke fotografija, dječjih knjiga napisanih za dva sina Montgomeryjeve, njezine biblioteke, predmeta (uključujući poznate skulpture „Gog“ i „Magog“ i goblen Montgomeryjeve), manje količine korespondencije, strojopisnog rukopisa pripovijetke „Doctor's Sweetheart“, značajne količine članaka vezanih uz nju i njezinu zbirku (u nekim slučajevima tek djelomično) u novinama i časopisima, stručne i osobne zapise Montgomeryjeve, lutke i igre na ploči vezane uz roman „Anne of Green Gables“ i kopije znanstvenih procjena njenog života i djelovanja. To zacijelo nije „zapis“ kojeg je L. M. Montgomery namjeravala ostaviti iza sebe; umjesto toga, zbirka L. M. Montgomery u Guelphu predstavlja svojevršno svetište ili spomenik podignut njoj u čast, koje su započeli njen sin i Mary Rubio, a nastavili brojni darovatelji, arhivisti i knjižničari koji su tijekom godina pridonosili zbirci. Status Zbirke kao svetišta svjedoči

²² Isto.

²³ Vidjeti primjerice Devereux, C. *See my Journal for the full story: Fictions of Truth in Anne of Green Gables and L. M. Montgomery's Journals* u: *The Intimate Life of L. M. Montgomery*, str. 241-257; Fiorenzo, J. '... the refuge of my sick spirit...': *L. M. Montgomery and the Shadows of Depression* u: *The Intimate Life of L. M. Montgomery*, str. 170-186; Rubio, M., Waterston, E. *Introduction* u: *The Selected Journals of L. M. Montgomery*. Sv. 1: 1889-1910. Oxford, 1985., Str. xxiv.

²⁴ Goodwyn, C. *Lucy's Story* u: *Kitchener Waterloo Record*. (22 November 1985[?]), L. M. Montgomery Collection, Archival and Special Collections. Knjižnica Sveučilišta Guelph, Guelph, Ontario.

nam o potrebi arhiva da podigne spomenik i oda počast njenom životu, jednako kao i o samoj L. M. Montgomery.

Govoreći općenito o arhivskim zapisima, Michelle Light i Tom Hyry smatraju da:

„U svojoj biti, poštivanje prvobitnog reda i provenijencije dotiču se naše posredničke uloge u sređivanju i opisivanju. Oni nastoje smanjiti učinak arhivistovog upletanja i utjecaja na zapise, tako da kontekst nastanka zapisa i njegova uporaba ostanu očuvani, a autentičnost dokaznosti zapisa održana. Međutim, čak i strogo pridržavanje ovih koncepata ne sprečava arhivista da znatno utječe na prijenos informacija kroz različite korake životnog kruga zapisa.“²⁵

U svakoj od ovdje proučenih rukopisnih ostavština, ima dovoljno dokaza o „učinku arhivističkog upletanja“. Primjeri pokazuju da arhivistica isključivo ne rekonstruirati i predstavlja spisateljčine arhivske zapise: ona ih oblikuje na način koji je usporediv s uredničkim, pročišćuje tekst, izgladuje rubove i mjestimično ga pojačava.²⁶ Primjeri također pokazuju da barem dvije od tri pretpostavke koje podupiru interpretativni okvir arhivista - da sređivanje piščevog arhiva odražava piščev karakter i namjera i da je arhivistima moguće predstavljati piščeve zapise bez nametanja vlastitih namjera na to predstavljanje - trebaju biti uzete s rezervom. No što je s prvom pretpostavkom, onom iz koje slijede preostale dvije, tj. da piščevi zapisi imaju potencijal otkrivanja karaktera i namjera samog pisca? Da bi odgovorili na to pitanje, moramo sagledati rukopisne ostavštine triju spisateljica u kontekstu pisanja o životu.²⁷

Pisanje o životu

Ustanovili smo da načela arhivističkog sređivanja počivaju na pretpostavci da zapisi mogu i doista funkcioniraju tako da zrcale svog stvaratelja. Slično uvjerenje o mogućnosti uvida u um ili psihu pisca kroz njegove ili njezine „dokumentarne ostatke“ raspravljeno je u literaturi o pisanju života. Tijekom tzv. „prvog vala“ kritiziranja pisanja o životu, pretpostavljalo se da bilo koja vrsta autobiografskog pisanja zasigurno predstavlja samog pisca i smatralo se da piščev tekst bez poteškoća predstavlja njegovu ili njezinu svijest. Međutim, nedavna teorijska literatura o pisanju života je

²⁵ Light, M., Hyry, T. Colophons and Annotations : New Directions for the Finding Aid. *American Archivist*. 65(jesen/zima 2002), str. 219-220.

²⁶ Pojam arhivista kao urednika je detaljnije istražila MacNeill, H. Picking our Text : Archival Description, Authenticity, and the Archivist as Editor. *American Archivist*. 68(jesen/zima 2005), str. 264-278.

²⁷ Sidonie Smith i Julia Watson, vodeće znanstvenice na ovom području, definiraju pisanje o životu kao 'osnovni termin za pisanje različitih vrsta kojima je tema život.' Marlene Kadar pod pisanjem života podrazumijeva različite oblike 'pisanja o osobnosti', uključujući vrste poput autobiografije, pisma i dnevničkih zapisa. Nedavno je popis oblika pisanja o životu proširen uključivanjem internetskih stranica, intervjuiranja pojedinaca, etnografija, albuma s fotografijama, kućnih videofilmova i sl. Ovdje se usredotočujemo na one oblike koji se najčešće nalaze u osobnim arhivskim zapisima (primjerice, dnevnički zapisi, pisma, itd.). Vidi Smith, S., Watson, J. *Reading Autobiography : A Guide for Interpreting Life Narratives*. Minneapolis i London, 2001. Str. 3; Kadar, M. *Coming to Terms : Life Writing - from Genre to Critical Practice* u: *Essays on Life Writing: From Genre to Critical Practice* (ur. Kadar, M.). Toronto, Buffalo i London, 1992. Str. 4-5; Eakin, P. J. *Introduction : Mapping the Ethics of Life Writing* u: *The Ethics of Life Writing* (ur. Eakin, P. J.). New York, 2004. Str. 1.

odbacila misao da se ključna nutrina otkriva u različitim oblicima pisanja o životu, uključujući i oblike koji se obično nalaze i u arhivskim zapisima, poput dnevnčkih zapisa i pisama; umjesto toga teoretičari pisanja o životu tvrde da je identitet privremen i kontekstualan, te sugeriraju da postoji više vlastitih ličnosti koje pišu i koje su zabilježene u osobnim tekstovima.

Govoreći o svom vlastitom načinu pisanja pisama, Janna Malamud Smith primjećuje: „Stvaram red tako što odmah evociram i stvaram osobu - ... kroz koju interpretiram i organiziram iskustvo. Iako to može zvučati kao neiskren poduhvat, ja tek ističem činjenicu da je osobnost zapravo ogromna količina arhivskih zapisa o osobnosti, od kojih svaki ... izražava nešto drukčiju nijansu psihe i iskustva“.²⁸

Kada J. M. Smith sugerira da se stvaranje epistolarne osobe može nekima činiti „neiskrenim“ činom, govori o očekivanjima koja čitatelji još uvijek često imaju od pisanog žanra koji se tiče života, poput osobnog pisma ili dnevnika odnosno, očekuju da oni budu iskren iskaz izvorne ili istinite unutarnje osobnosti. Smithova suprotstavlja takvim očekivanjima gledište spisateljice koja radi na oblikovanju pisane inačice svoje osobnosti, birajući između raznovrsnih mogućih predstavljanja i sređujući osobnost onako kako to zahtijevaju okolnosti pisanja.

Sidonie Smith je usvojila slično stajalište vezano uz pisanje o životu, opisavši ga kao „izvedbeni čin“, u kojem spisateljica slaže izvedbu iz različitih rukopisa koji su joj dostupni (kulturnih, povijesnih, itd.). Naglašavajući izvedbenu prirodu tekstova poput dnevnčkih zapisa i pisama, naglašava složen odnos koji postoji između osobnosti koja piše i osobnosti (jedne ili više njih) izvedene u tekstu. Kao što S. Smith primjećuje, „pripovjedač i jest i nije istovjetan [piscu], pripovjedač i jest i nije istovjetan subjektu pripovijedanja“.²⁹

Vezano uz Juliu Watson, Smithova teoretizira o razlikama između osobnosti ili više osobnosti koje pišu i osobnosti ili više njih koje su zapisane, opisujući mnogostruke „Ja“ uključene u čin pisanja o životu. I Smith i Watson razlikuju „pravo ili povijesno Ja“ od „pripovjedačkog Ja“ na sljedeći način: „Dok povijesno 'Ja' ima široku iskustvenu povijest koja se proteže jedan životni vijek u prošlost, 'pripovjedačko Ja' potiče onaj dio iskustvene povijesti povezane s pričom koju pripovijeda“. Drugim riječima, postoji znatno raspršenija i raznolikija osobnost koja se nalazi iza one inačice osobnosti koja piše. Smith i Watson su također identificirale „pripovijedano Ja“, koje su definirale kao „inačicu osobnosti koju pripovjedačko 'Ja' odlučuje stvoriti“ i koja, tvrde, postoji samo u tom tekstu.³⁰

Kao što biva jasno iz ove klasifikacije, korespondiranje između „stvarnog ili povijesnog Ja“, „pripovjedačkog Ja“ i „pripovijedanog Ja“ nije precizno. Pripovijedanje ili pisanje o nečijem životu ili iskustvu uključuje pripovjedača u aktivnoj samokonstruktiji i osobnoj projekciji. Autorica dnevnika ili pisma se ne otkriva samo u

²⁸ Smith, J. M. *Private Matters: In Defense of the Personal Life*. Reading, 1996. Str. 153.

²⁹ Smith, S. *Performativity, Autobiographical Practice, Resistance. A/b: Auto/Biography Studies*. 10 (proljeće 1995), str. 18.

³⁰ Smith, S., Watson, J. N. *dj.* Str. 59-60.

tekstu, nego umjesto toga stvara inačicu sebe koja postoji *isključivo* u tekstu.³¹ Na taj način, premda dnevnički zapis ili pismo mogu namiriti čitatelja s autobiografskim pojedinostima, oni im ne omogućavaju niti im mogu omogućiti savršen pristup „pravom ili povijesnom Ja“ koje se nalazi iza „pripovjedačkog“ i „pripovjednog Ja“.

U slučaju dnevničkih zapisa L. M. Montgomery, jako se puno raspravljalo o korespondiranju između „prave“ Montgomery, „pripovjedačke“ Montgomery i „pripovjedne“ Montgomery. Znanstvenici koji se bave Montgomeryjevom su iznijeli primjedbu vezano uz senzaciju uzrokovanu objavljivanjem njenih odabranih dnevnika kada su ljudi koji su ju za života poznavali kao popularnu spisateljicu, odanu majku, rođakinju, tetu i veselu suprugu svećenika, bili suočeni s posve drukčijom slikom Montgomeryjeve kao depresivne osobe, razdražene svojim „beskrajnim obavezama“ i gotovo u potpunosti pesimistične.³² Urednice L. M. Montgomery, Mary Rubio i Elizabeth Waterston, prepoznaju protuslovlje različitih „inačica“ njenog života koje su u opticaju i premda priznaju poteškoće pri odvajanju živuće Montgomery od dnevničke osobe koju je ona stvorila, također tvrde da se „nešto poput 'stvarne osobnosti' nikad ne može pojaviti“ iz iščitavanja dnevnika.³³

L. M. Montgomery je strastveno pisala dnevnik i to je činila kroz pedeset i tri godine, od svoje četrnaeste godine sve do pred smrt 1942. Dnevnik joj je tijekom godina služio u razne svrhe. U najranijim danima bivao joj je ugodnom razonodom. S vremenom je postala sve više vezana za dnevnik, vidjevši u njemu prijatelja i pouzdanika, smatrajući ga konačno i nekom vrstom spomenika svom životu.³⁴ Dana 16. travnja 1922. je u dnevniku zabilježila svoju želju da se „*dnevnicima nikad ne unište, već sačuavaju dokle god se stranice budu držale zajedno*“ (izvorni kurziv); doista, zazvala je šekspirijanske kletvu na svakoga tko bi se usudio uništiti njene dnevnike, sugerirajući da bi tako nešto bilo jednako „umorstvu“. U istom je unosu dala dozvolu svojim nasljednicima da nakon njene smrti objave inačicu dnevničkih zapisa.³⁵

³¹ Iako Smith i Watson raspravljaju o svim vrstama pisanja o životu, znanstvenici koji se posebice bave žanrovima dnevničkih zapisa i pisama ističu razlike između osobnosti koja piše i osobnosti koja je stvorena kroz čin pisanja. Judy Simmons, na primjer, opisuje osobnost stvorenu u dnevničkim zapisima kao „beletrističku osobu, inačicu osobnosti koju pisac dnevnika želi prikazati, koliko god to bilo nesvjesno“, dok Catherine R. Simpson, opisujući autoricu pisama kao „glumicu“, citira Virginiju Woolf koja je vjerovala da „pisanje pisama podrazumijeva stavljanje krinke“. Simmons, J. *Diaries and Journals of Literary Women from Fanny Burney to Virginia Woolf*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire i London, 1990. Str. 12; Simpson, C. R. *The Female Sociography: The Theatre of Virginia Woolf's Letters u: The Female Autography* (ur. Stanton, D. C.). Chicago, 1984. Str. 170.

³² Rubio, M. *A Dusting Off: An Anecdotal Account of Editing the L.M. Montgomery u: Working in Women's Archives: Researching Women's Private Literature and Archival Documents* (ur. Buss, H. M., Kadar, M.). Waterloo, 2001. Str. 65.

³³ Isto. Str. 58.

³⁴ L. M. Montgomery je provela brojne godine prepisujući svoje ranije dnevnike u jedinstvene sveske, istovremeno dodajući fotografije kako bi ilustrirala tekst. Kasnijih je godina premjestila suvenire iz svojih albuma na stranice dnevnika kako bi ih sačuvala, te je također koristila dnevnike za pohranjivanje pisama koja su joj bila od posebne važnosti.

³⁵ Montgomery, L. M. *The Selected Journals of L. M. Montgomery: Volume III: 1921-1929* (ur. Rubio, M., Waterstone, E.). Oxford, 1992. Str. 51.

Sve istaknutije shvaćanje o dnevniku kao dokumentu svog života koji će je u budućnosti na određene načine predstavljati kod obožavatelja i čitatelja, Montgomery nas upozorava na prisutnost drugih „Ja“ uključenih u nastanak i predstavljanje osobnosti: „Onu 'Ja' koja ovdje nazivamo 'arhivirajućim' 'Ja' i 'arhiviranim' 'Ja'“. Arhivirajuće „Ja“ donosi odluke o zadržavanju i raspolaganju različitim dokumentima koji će se sačuvati kao arhiva osobnosti. U njenom slučaju, „arhivirajuće Ja“ je svjesno budućeg objavljivanja arhiva i kao što su primijetili brojni znanstvenici koji se njome bave, njeni dnevnički zapisi stoga obiluju izostavljanjima. Na brojnim mjestima Montgomery spominje poteškoće i brige o kojima ne može ili se ne usuđuje pisati; do sredine 1930-ih većina njenih dnevničkih zapisa je isprekidana rečenicama poput „Ovo je previše okrutno i gnusno da bih pisala o tome“,³⁶ ili „Ne mogu pisati o tome“.³⁷ Svjesna svojih budućih čitatelja, prilagodila je svoju krinku, otkrivajući samo ono što je mogla podnijeti da njeni čitatelji saznaju.

U slučaju Marian Engel „arhivirajuće Ja“ je na sličan način svjesno prisutnosti publike. Primjerice, u novinskom članku kojeg je napisala nedugo nakon što je prodala svoju rukopisnu ostavštinu, stvorila je predodžbu o svojoj budućoj publici kao postdiplomskim studentima i profesorima koji kane koristiti njenu rukopisnu ostavštinu kako bi „iskopali ...“ njene neuroze i procijenili njeno duševno stanje. Upozorava te istraživače da neće pronaći ono što traže. „Neću vam otkriti“, inzistirala je i time natuknula da je njen arhiv stvoren na takav način da će čuvati njene tajne i privatnost.³⁸ Engelova je bila pažljiva oko toga što će završiti u njenom osobnom fondu na Sveučilištu McMaster. U pripremnom inventaru sastavljenom kad je ostavština trebala biti prodana Sveučilištu, jasno je naznačeno da M. Engel nije željela prodati svoju korespondenciju s prijateljima. Pristala je učiniti dostupnom svu korespondenciju između nje i njenih izdavača, književnih agenata i obožavatelja, kao i skupinu pisama koju je uputila svojoj majci i sestri tijekom vremena kad je živjela u Europi.³⁹ Unatoč određenoj dvojbi, predala je i skupinu pisama koju joj je uputila Pauline McGibbon;⁴⁰ premda se Engelova brinula da od svoje prijateljice čini „ljudsku žrtvu“, također joj je bio prijeko potreban dodatni novac ponuđen upravo za ova pisma.⁴¹

³⁶ Montgomery, L. M. *The Selected Journals of L. M. Montgomery: Volume IV: 1929-1935* (ur. Rubio, M., Waterstone, E.). Oxford, 1998. Str. 214.

³⁷ Montgomery, L. M. *The Selected Journals of L. M. Montgomery: Volume V: 1935-1942* (ur. Rubio, M., Waterstone, E.). Oxford, 2004. Str. 111.

³⁸ Engel, M. *Public Psychologising*. TMs (fotokopija). Osobni fond Marian Engel, The William Ready Division of Archives and Research Collections, Sveučilište McMaster. Hamilton, Ontario [dalje: Osobni fond Marian Engel]. Ovaj je tekst koncept članka objavljenog u novinama *The Globe and Mail*.

³⁹ Marian Engel Archive. TMs (fotokopija). Osobni fond Marian Engel.

⁴⁰ Plemenita Pauline McGibbon bila je prva žena na dužnosti podguvernera Ontarija, prva rektorica na Sveučilištima Guelph i Toronto i doživotna podupirateljica umjetnosti u Kanadi. Godine 1981. dodijeljena joj je viteška čast Reda Kanade.

⁴¹ Osobni fond Marian Engel, *Pismo što ga je Marian Engel uputila Pauline MacGibbon 2. studenoga 1982*. M. Engel je bila rastavljena od supruga i uz veoma skromne prihode odgajala blizance. Također je bolovala od neizlječivog karcinoma.

Poput M. Engel, Alice Munro je također bila nesklona razotkriti osobne dokumente u svom arhivu.⁴² McCraig opisuje Munroovu kao osobu ozloglašenu po svojoj privatnosti i objašnjava dva „filtrirajuća procesa“ putem kojih je složen njen arhiv. Prvo, Munro je sama odabrala dokumente koji će biti uključeni. McCraig primjećuje da je Munro bila „vrlo oprezna pri uključivanju samo onih dokumenata koji se odnose na njen posao pisanja; u zbirci nema osobnih pisama ili dnevnika i dnevničkih zapisa“.⁴³ Drugi filter kojeg McCraig opisuje je „osiguralo arhivsko osoblje koje je popisalo gradivo“. Objašnjava kako je osoblju bilo naloženo da kontaktiraju Munroovu ako pronađu „bilo kakav suviše osobni dokument“ kako bi saznali da li je namjeravala da postane dio fonda. Kao što McCraig primjećuje, „čitatelji u potrazi za otkrićima o osobnom životu Munroove“ morat će ih tražiti negdje.⁴⁴

Oprezni stavovi Montgomeryjeve, Englove i Munroove nas trebaju nagnati da ponovno razmotrimo misao o arhivskom fondu kao istinskom odrazu njegova stvaratelja. Adrian Cunningham u članku „The Mysterious Outside Reader“ naglašava ulogu koju svjesnost o budućnosti igra pri oblikovanju i čuvanju osobnih zapisa.⁴⁵ U sva tri ovdje proučena slučaja, Cunninghamska tvrdnja zvuči posve istinito: svjesnost spisateljica o budućnosti je posve sigurno utjecala na njihov izbor o tome što će otkriti, a što će ostati sakriveno. McCraig objašnjava da za arhivom Munroove poseže u potrazi za „dijelom njene priče - a ne istine, već istine o spisateljici - 'množinu osobnosti' - poznatu pod imenom Alice Munro.“⁴⁶ Njezine primjedbe ukazuju na potrebu opreznog pristupa osobnim arhivima, bez očekivanja pronalaska „nutrine duše“, već suočavanja s piscem koji radi na izgradnji svoje javne predodžbe, arhivirajućeg „Ja“ koje oblikuje arhivirano „Ja“ koje će predstavljati pisca. S ove točke gledišta, fondovi bi mogli točnije odražavati stvarateljeve odluke i njegova nastojanja da ga stvori kao takvog.

Osim susretanja s piscem na djelu, čitatelj ili istraživač arhiva će vrlo često pronaći tragove rada drugih pojedinaca s postojećim interesom za njegovu oblikovanje i značenje. Iako u literaturi o osobnim arhivskim fondovima postoji nastojanje da se stvaratelj književnog arhiva smatra nekom vrstom usamljenoga genija, u svakom od ovdje proučenih arhiva zamjetna je prisutnost onoga što Smith i Watson nazivaju „laskavcima i siledžijama“, pojedinaca koji sugeriraju, bilo suptilno ili izričito, određen način stvaranja životnog pripovijedanja.⁴⁷ Vidjeli smo na koji način arhivisti mogu djelovati kao laskavci, dodajući nove slojeve značenja književnim arhivskim zapisima putem preuzimanja, sređivanja i opisivanja te praksama čuvanja. Međutim, čak i prije no što piščev fond stigne u arhivsko spremište, rođaci, prijatelji, agenti i izvršitelji mogu tijekom vremena sudjelovati u oblikovanju arhiva, pomažući pri utvrđivanju njegovih granica i sadržaja, a ponekad čak i dodajući svoje vlastito gradivo.

⁴² Alice Munro je, dakako, još uvijek živa. U ovom početnom istraživačkom projektu nije se nastojalo istražiti razlike između nastanka i oblikovanja arhivskih zapisa živih naspram preminulih književnika; ta tema zaslužuje veću pozornost u budućim istraživanjima.

⁴³ Točnije, inventar fonda objašnjava da je Munro ograničila dostupnost svih osobnih pisama u fondu na neodređeno vremensko razdoblje.

⁴⁴ McCraig, J. N. *dj.* Str. xiii.

⁴⁵ Cunningham, A. *The Mysterious Outside Reader. Archives and Manuscripts.* 24(svibanj 1996), str. 130-144.

⁴⁶ McCraig, J. N. *dj.* Str. 16.

⁴⁷ Smith, S., Watson, J. N. *dj.* Str. 50, 53.

Već je bilo spomenuto oblikovanje Zbirke L. M. Montgomery od strane njenog sina, biografa i brojnih drugih donatora. Pisma u osobnom fondu Alice Munro pokazuju da su je vanjske sile znatno nagovarale prije no što je pristala dati bilo koji dio svoje rukopisne ostavštine. Sveučilište Calgary preuzelo je prvu akviziciju osobnog fonda Alice Munro sredinom 1980-ih. Inventar te akvizicije ističe da je „rana ponuda dana“ Munrovoj 1974.⁴⁸ Te joj je godine pisao Mordecai Richler i u pismu priznao da je razgovarao s „knjižničarkom u Calgaryju“ o njevoj rukopisnoj ostavštini. U tom ju pismu savjetuje da „prestane bacati stvari“, jer „postoji interes za V'š [sic] i moj krš.“⁴⁹

Kasnije je književna agentica Virginia Barber znatno uvjerljivije nagovarala Munro da razmotri važnost ustanovljenja „Arhiva Alice Munro“. U drugu akviziciju ostavštine Munro uključen je dosje koji sadrži pisma između V. Barber i Alana H. MacDonalda, ravnatelja Knjižnice Sveučilišta Calgary. Ta su pisma nedostupna istraživačima, pa stoga pojedinosti o pregovorima i transferu ostaju nepoznate. Međutim, iz pisama između Barber i Munro u tom dosjeu, očita je dominantna uloga Barberove u pregovorima sa Sveučilištem. U svojstvu Munroove agentice, Barber bi bila prepoznala ne samo financijsku dobit koju bi Munro ostvarila prodajom svoje rukopisne ostavštine, nego i prestiž i priznanje koje bi ta kupoprodaja podrazumijevala. U pismima V. Barber, osobni fond Alice Munro se otkriva kao neka vrsta poslovne transakcije iz koje će se, po svojoj prilici, okoristiti Munro, Barber i Sveučilište Calgary, pa kao takvi, svaka zainteresirana strana ima pravo glasa o tome koje vrste gradiva će činiti fond i na koji će se način s njima postupati.⁵⁰

Cilj sagledavanja arhivskih zapisa A. Munro, M. Engel i L. M. Montgomery kroz prizmu literature o pisanju života, bio je istražiti utemeljenost pretpostavke - uključene u interpretativnom okviru arhivističkih načela - da piščevi zapisi imaju potencijal otkriti karakter i namjere samih spisateljica. Ispitivanje sugerira da ova pretpostavka, jednako kao i prve dvije istražene u prvom dijelu, zahtijeva ograničenje. Sposobnost arhiva spisateljice da otkrije njen karakter i namjere neizbježno je ograničena i zasjenjena naporom samog pisca da sakrije i uredi svoju osobnost, kao i nametanjem namjera drugih osoba osim pisca na arhivu.

Zaključak

U članku „The New Approaches to Canadian Literary Archives“, Catherine Hobbs tvrdi da bi arhivisti pri sređivanju i opisivanju osobnih fondova književnika trebali nastojati „obuhvatiti prirodu fonda iznutra, odražavajući piščev misaoni prostor“.⁵¹ Naše ispitivanje arhivskih zapisa triju spisateljica sugerira da je to vjerojatno lakše reći negoli učiniti. Kada se čita kao osobni i psihološki tekst, piščev je arhiv vrlo

⁴⁸ Moore, J. M., Tener, J. F. N. *dj.* Str. xxix.

⁴⁹ *Pismo koje je Mordechai Richler uputio Alice Munro 14. svibnja 1974.* Osobni fond Alice Munro, Library Special Collections and Archives, Sveučilište Calgary, Calgary, Alberta [dalje: Osobni fond Alice Munro].

⁵⁰ Vidjeti dopisivanje u dosjeu „Virginia Barber“, dosjei u seriji „Korespondencija“, Osobni fond Alice Munro, druga akvizicija.

⁵¹ Hobbs, C. *New Approaches to Canadian Literary Archives.* *Journal of Canadian Studies.* 40(proljeće 2006), str. 114.

dvosmislen; sama spisateljica stalno izvodi različite inačice svoje osobnosti i osobnosti drugih osoba - između ostalog, prijatelja, kolega i arhivista – koje sudjeluju u oblikovanju značenja arhiva. Budući da je tomu tako, piščev se arhiv možda najbolje može shvatiti kao društveni i suradnički, a ne isključivo psihološki tekst. Promatranje arhiva na taj način nas poziva da ga sagledamo kao tekući razgovor između spisateljice i njenih različitih osobnosti, između spisateljice i drugih zainteresiranih strana koje pridonose arhivu, između spisateljice i arhivista koji sređuje njenu rukopisnu ostavštinu i između spisateljice i svakog korisnika koji se s njom susreće kroz tu ostavštinu.⁵²

Literatura

- Cunningham, A. The Mysterious Outside Reader. *Archives and Manuscripts*. 24(svibanj 1996).
- Dever, M. Reading Other People's Mail. *Archives and Manuscripts*. 24(lipanj 1996).
- Devereux, C. *See my Journal for the full story : Fictions of Truth in Anne of Green Gables and L. M. Montgomery's Journals* u: *The Intimate Life of L. M. Montgomery*, str. 241-257.
- Douglas, J. MacNeil, H. Arranging the Self : Literary and Archival Perspectives on Writers' Archives. *Archivaria* (Ottawa). 67(2009), str. 25-39.
- Eakin, P. J. *Introduction : Mapping the Ethics of Life Writing* u: *The Ethics of Life Writing* (ur. Eakin, P. J.). New York, 2004.
- Engel, M. *Public Psychologising*. TMs (fotokopija). Osobni fond Marian Engel, The William Ready Division of Archives and Research Collections, Sveučilište McMaster. Hamilton, Ontario.
- Ennis, S. In the Author's Hand : Artifacts of Origin and Twentieth-Century Reading Practice. *RBM : A Journal of Rare Books, Manuscripts, and Cultural Heritage*. 2(2001).
- Fiamengo, J. ' ... the refuge of my sick spirit...': *L. M. Montgomery and the Shadows of Depression* u: *The Intimate Life of L. M. Montgomery*, str. 170-186.
- Gammel, I. (ur.). *The Inrimare Life of L. M. Montgomery*. Toronto, 2005.
- Garay, K. *The Marian Engel Archive*. Hamilton, 1984.
- Goodwyn, C. *Lucy's Story* u: *Kitchener Waterloo Record*, (22 November 1985[?]), L. M. Montgomery Collection, Archival and Special Collections, Knjižnica Sveučilišta Guelph, Guelph, Ontario.
- Hobbs, C. The Character of Personal Archives : Reflections on the Value of Records of Individuals. *Archivaria* 52(jesen 2001).
- Hobbs, C. New Approaches to Canadian Literary Archives. *Journal of Canadian Studies*. 40(proljeće 2006).

⁵² Ovo se stajalište o arhivima pisaca nalazi u središtu istraživanja doktorske disertacije Jennifer Douglas. Douglasova istražuje načine na koji analitički okviri istaknuti u literaturi o pisanju života mogu pomoći arhivistima da bolje razumiju prirodu arhivskih zapisa pisaca i pridonijeti razvoju teorije sređivanja i opisa posebno vezane uz osobne arhivske fondove.

Kadar, M. *Coming to Terms : Life Writing - from Genre to Critical Practice* u: *Essays on Life Writing: From Genre to Critical Practice* (ur. Kadar, M.). Toronto, Buffalo i London, 1992.

Kavanagh, A. Ambivalence and Intertextuality in Marian Engel's *The Glassy Sea* : What the Archives Reveal. *Journal of Canadian Studies*. 40(2006), str. 79-95.

Light, M., Hyry, T. Colophons and Annotations : New Directions for the Finding Aid. *American Archivist*. 65(jesen/zima 2002).

McCraig, J. *Reading In: Alice Munro's Archive*. Waterloo, 2002.

MacNeill, H. Archivalterity : Rethinking Original Order. *Archivaria*. 66(jesen 2008), str. 1-24.

MacNeill, H. Picking our Text : Archival Description, Authenticity, and the Archivist as Editor. *American Archivist*. 68(jesen/zima 2005), str. 264-278.

Montgomery, L. M. *The Selected Journals of L. M. Montgomery: Volume III: 1921-1929* (ur. Rubio, M., Waterstone, E.). Oxford, 1992.

Montgomery, L. M. *The Selected Journals of L. M. Montgomery: Volume IV: 1929-1935* (ur. Rubio, M., Waterstone, E.). Oxford, 1998.

Montgomery, L. M. *The Selected Journals of L. M. Montgomery: Volume V: 1935-1942* (ur. Rubio, M., Waterstone, E.). Oxford, 2004.

Moore, J. M., Tener, J. F. *The Alice Munro Papers First Accession: An Inventory of the Archive at the University of Calgary Libraries* (ur. Steele, A., Tener, J. F., s biografskim esejom kojeg je napisao Tausky, T. E.), Calgary, 1986.

Reiman, D. H. Nineteenth-Century British Poetry and Prose. *Scholarly Editing: A Guide to Research*. New York, 1995.

Rubio, M. *A Dusting Off: An Anecdotal Account of Editing the L.M. Montgomery* u: *Working in Women's Archives: Researching Women's Private Literature and Archival Documents* (ur. Buss, H. M., Kadar, M). Waterloo, 2001.

Rubio, M., Waterston, E. *Introduction* u: *The Selected Journals of L. M. Montgomery*, sv. 1: 1889-1910. Oxford, 1985.

Savoja, M., Vitali, S. Authority Control for Creators in Italy. *Journal of Archival Organization*. 1-2(2007).

Simmons, J. *Diaries and Journals of Literary Women from Fanny Burney to Virginia Woolf*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire i London, 1990.

Simpson, C. R. *The Female Sociography: The Theatre of Virginia Woolf's Letters* u: *The Female Autography* (ur. Stanton, D. C.). Chicago, 1984.

Smith, J. M. *Private Matters: In Defense of the Personal Life*. Reading, 1996.

Smith, S. Performativity, Autobiographical Practice, Resistance. *A/b: Auto/Biography Studies*. 10(proljeće 1995).

Smith, S., Watson, J. *Reading Autobiography: A Guide for Interpreting Life Narratives*. Minneapolis i London, 2001.

Tener, J. The Invisible Iceberg. *The Art of Alice Munro: Saying the Unsayable: Papers from the Waterloo Conference* (ur. Judith Miller). Waterloo, 1984.

Verduyyn, C. (ur.). *Marian Engel's Norebooks : „Ah, mon cahier, ecoure ...“*. Waterloo, 1999.

Osobni fond Marian Engel, *on-line* pomagalo za drugu do sedmu akviziciju. URL: <http://www.library.mcmaster.ca/archives/findaids/fonds/e/engel.htm> (12. ožujka 2009).

Summary

ARRANGING THE SELF : LITERARY AND ARCHIVAL PERSPECTIVES ON WRITERS' ARCHIVES

This article reports on a small exploratory research project undertaken by the authors on the archives of three well-known Canadian writers - L. M. Montgomery, Marian Engel, and Alice Munro - for the purpose of assessing whether and to what extent we can know writers - their character and intentions - through their archives. The three writers' archives were examined through two interpretive frameworks: the archival principles of arrangement and the literature on life writing.

The former included the analysis of three basic assumptions: first, that a writer's records have the potential to reveal the character and intentions of the writer herself; second, that such potential may be realized through the reconstruction of the records' original order; and third, that it is possible for archivists to represent a writer's records without imposing their own intentions on that representation. The arrangement and processing of the three writers' archives is examined regarding these assumptions.

The latter focuses on the multiple "I"s involved in life writing acts, concluding that, while a diary or a letter might supply readers with autobiographical details, it does not, and cannot, provide them with perfect access to the "'real' or historical I" behind the "narrating" and "narrated" "I"s. The diary of L. M. Montgomery, as well as personal papers of the other two writers, is used as an example of that fact.

The authors conclude that it is very difficult for an archivist to capture the nature of the literary fonds from the inside, reflecting the author's thinking space, due to the fact a writer's archive is a deeply ambiguous one. The writer is continually performing different versions of the self, and various other selves - friends, colleagues, and archivists among others - participate in shaping the meaning of the archive. Therefore, a writer's archive should be looked upon as a social and collaborative text rather than a purely psychological one. This enables us to see it as an on-going conversation between the writer and his/her various selves, between the writer and other interested parties who contribute to the archive, between the writer and the archivist who arranges her papers, and between the writer and each user who encounters her through those papers.

Keywords: records, L. M. Montgomery, Marian Engel, Alice Munro, archival principles, life writing, respect for original order, creator, fonds, correspondence, letters, archivist, papers, collection, writer, diary, self